

KEHITYSVAMMALAIN MUUTOKSET

Itsemääräämisoikeus vahvistuu.

Uusia määräyksiä rajoitustoimenpiteistä.

SOSIAALI- JA
TERVEYSMINISTERIÖ

LUKIJALLE

Tässä esitteessä kerrotaan muutoksista, joita on tehty kehitysvammalakiin.

Kehitysvammalaissa säädetään kehitysvammaisten ihmisten palveluista. Virallisesti lain nimi on ”Laki kehitysvammaisten erityishuollosta”.

Kehitysvammalain muutokset vahvistavat kehitysvammaisen ihmisen oikeutta määrätä itse omista asioistaan.

Muutosten jälkeen kehitysvammaisilla on entistä paremmat mahdollisuudet päättää oman elämänsä asioista ja toimia itsenäisesti.

Muutokset vähentävät myös rajoitustoimenpiteiden käyttöä kehitysvammaisten erityishuollossa.

Kehitysvammalain muutokset tulivat voimaan 10.6.2016. Samaan aikaan Suomi vahvisti YK:n vammaissopimuksen, jossa määritellään vammaisten ihmisten oikeudet.

Kaikki kehitysvammalain muutokset löytyvät yleiskielellä verkkosivulta:
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140108#idp5068096>

ITSEMÄÄRÄÄMISOIKEUS VAHVISTUU

Oikeus päättää omista asioista.
Hyvinvointia ja terveyttä edistetään.

Kehitysvammalain muutokset vahvistavat kehitysvammaisten ihmisten oikeutta määrätä omista asioistaan.

Muutokset tukevat myös sitä, että kehitysvammainen ihminen suoriutuu itsenäisesti elämän eri vaiheissa.

Kehitysvammalain määräykset koskevat kaikkia kehitysvammaisia ihmisiä, joille on tehty yksilöllinen erityishuolto-ohjelma.

Kun kehitysvammaiselle ihmiselle järjestetään palveluja, hänen omat toivomuksensa, mielipiteensä ja yksilölliset tarpeensa täytyy ottaa huomioon.

Kehitysvammaiselle ihmiselle täytyy turvata mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa omaa elämäänsä koskeviin päätöksiin.

Lakiin on merkitty, että kehitysvammaisen ihmisen hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta pitää ylläpitää ja edistää.

IHMISARVOA TÄYTYY KUNNIOITTA

Ihmisarvoa ei saa loukata.
Yksityisyyttä kunnioitetaan.

Kehitysvammaisten ihmisten palvelut pitää järjestää niin, että kenenkään ihmisarvoa ei loukata. Jokaisen vakaumusta ja yksityisyyttä täytyy kunnioittaa.

Erityishuollon palvelu- ja hoitosuunnitelmaan pitää kirjata toimenpiteet, jotka tukevat kehitysvammaisen ihmisen itsenäistä suoriutumista sekä oikeutta määrätä omista asioista.

Erityishuollon toimintayksikössä pitää olla riittävästi henkilökuntaa, jotta palvelut vastaavat kehitysvammaisen ihmisen tarpeita. Tilojen, kalusteiden ja välineiden pitää olla sellaisia, että ne tukevat kehitysvammaisten itsenäistä suoriutumista.

Henkilökuntaa täytyy kouluttaa tukemaan kehitysvammaisen ihmisen itsenäistä suoriutumista ja itsemääräämisoikeutta. Henkilökuntaa pitää kouluttaa käyttämään rajoitustoimenpiteitä oikein. Tärkeää on hoitaa tilanteet niin, että rajoitustoimenpiteitä ei tarvita.

RAJOITUSTOIMENPITEIDEN KÄYTTÖ

Lain tavoite: rajoitustoimenpiteiden vähentäminen.
Rajoitustoimenpide on viimeinen keino.

Rajoitustoimenpide on tilanne, jossa henkilökunta puuttuu kehitysvammaisen käyttäytymiseen. Työntekijä voi esimerkiksi sulkea kehitysvammaisen ihmisen tämän omaan huoneeseen tai rajoittaa hänen liikkumistaan.

Kehitysvammalaissa määritellään, milloin ja miten henkilökunta voi käyttää rajoitustoimenpiteitä. Henkilökunta saa käyttää rajoitustoimenpidettä vain silloin, kun täytyy suojata kehitysvammaisen omaa tai toisen ihmisen terveyttä ja turvallisuutta.

Laissa määrätään myös, miten rajoitustoimenpiteistä tiedotetaan kehitysvammaiselle ihmiselle itselleen sekä myös hänen omaisilleen.

Viranomaisella on velvollisuus valvoa rajoitustoimenpiteiden käyttöä.

Periaate on, että kaikki toiminta erityishuollossa tapahtuu yhteisymmärryksessä kehitysvammaisen ihmisen kanssa.

MITÄ OVAT RAJOITUSTOIMENPITEET?

Rajoitustoimenpiteitä ovat muun muassa seuraavat asiat:

- Henkilökunta pitää kiinni kehitysvammaisesta ja estää häntä vahingoittamasta itseään tai muita.
- Henkilökunta rajoittaa kehitysvammaisen liikkumista, jos on vaarana, että hänelle tapahtuu onnettomuus liikenteessä tai muu onnettomuus.
- Henkilökunta ottaa pois kehitysvammaiselta aineita tai esineitä, joilla tämä voi vahingoittaa itseään tai muita.
- Henkilökunta käyttää turvavöitä tai muita erityisiä välineitä, jotka rajoittavat kehitysvammaisen toimintaa, jos hän muuten voi vahingoittaa itseään tai muita.
- Henkilökunta eristää kehitysvammaisen esimerkiksi tämän omaan huoneeseen kahden tunnin ajaksi, jos hänen tai muiden turvallisuus on vaarassa.
- Henkilökunta tarkastaa, onko kehitysvammaisella vaarallisia aineita tai esineitä, jos sitä on syytä epäillä. Tarkastus tehdään, vaikka kehitysvammainen itse vastustaa tarkastusta.

MILLOIN VOI KÄYTTÄÄ RAJOITUSTOIMENPITEITÄ?

Kun terveys tai turvallisuus on uhattuna.
Kun muut keinot eivät riitä.

Henkilökunta voi käyttää rajoitustoimenpidettä vain silloin, kun se on välttämätöntä ja muut keinot eivät riitä.

Jos henkilökunta käyttää samaan aikaan tai peräkkäin useita rajoitustoimenpiteitä, täytyy kiinnittää huomiota siihen, mikä niiden yhteisvaikutus on.

Rajoitustoimenpiteen käyttö pitää lopettaa heti, kun se ei enää ole välttämätöntä tai jos se vaarantaa henkilön turvallisuuden.

Jos rajoitustoimenpidettä käytetään alaikäisen lapsen kanssa, täytyy ottaa huomioon lapsen ikä ja kehitystaso.

Rajoitustoimenpiteitä voi käyttää vain, jos seuraavat edellytykset täyttyvät:

1. Henkilö ei kykene tekemään ratkaisuja hoidostaan ja huolenpidostaan eikä ymmärrä, mitä hänen käyttäytymisestään seuraa.
2. On vaara, että henkilö vaarantaa oman terveytensä tai turvallisuutensa tai muiden terveyttä tai turvallisuutta tai toimenpide estää vahinkoja.
3. Tilanteessa ei voi käyttää lievempiä keinoja tai ne eivät riitä.

Rajoitustoimenpiteet tehostetun palveluasumisen yksikössä ja laitosasumisessa

Tehostetussa palveluasumisen yksikössä ja laitosasumisessa henkilökunta voi käyttää seuraavia rajoitustoimenpiteitä:

- pitää kiinni
- ottaa haltuun aineita tai esineitä
- tarkastaa henkilön
- pitää lyhyen aikaa erillään muista
- antaa välttämätöntä terveydenhoitoa, vaikka henkilö vastustaa sitä
- käyttää rajoittavia välineitä tai asusteita päivittäisissä toimissa, esimerkiksi:
 - > turvakypärä, joka estää henkilöä vahingoittamasta itseään
- käyttää rajoittavia välineitä tai asusteita vakavissa vaaratilanteissa, esimerkiksi
 - > turvaliivi, joka estää henkilöä lyömästä, mutta ei estä syömistä tai muuta käsien käyttöä.
- valvoa liikkumista
- estää poistumisen.

Tehostettu palveluasuminen on asumista, jossa on henkilökuntaa paikalla päivällä ja myös yöaikaan.

Rajoitustoimenpiteet päivä- ja työtoiminnassa

Päivä- ja työtoiminnassa henkilökunta voi käyttää seuraavia rajoitustoimenpiteitä:

- pitää kiinni
- ottaa haltuun aineita tai esineitä
- tarkastaa henkilön
- käyttää rajoittavia välineitä ja asusteita päivittäisissä toimissa.

Päivä- tai työtoiminnassa voidaan käyttää rajoitustoimenpidettä, josta on päätetty tehostetun palveluasumisen yksikössä tai laitosasumisessa. Tällainen toimenpide voi olla rajoittavien välineiden tai asusteiden toistuva käyttö, valvottu liikkuminen tai pitkään jatkuva poistumisen estäminen.

Päätökset rajoitustoimenpiteestä

Laissa määrätään henkilöt, jotka voivat päättää rajoitustoimenpiteestä erityishuollon toimintayksikössä. Rajoitustoimenpiteet täytyy kirjata asiakas- tai potilasasiakirjoihin.

Joistakin rajoitustoimenpiteistä pitää tehdä lain mukaan kirjallinen päätös, josta voi valittaa.

HENKILÖN MÄÄRÄÄMINEN ERITYISHUOLLON TOIMINTAYKSIKKÖÖN, VAIKKA HÄN EI ITSE SITÄ HALUA

Kun ei itse kykene tekemään ratkaisuja.
Kun terveys tai turvallisuus on uhattuna.

Joissakin tapauksissa erityishuollon palveluja voidaan antaa kehitysvammaiselle, vaikka hän ei itse halua sitä. Tällöin puhutaan myös tahdosta riippumattomasta erityishuollosta.

Ennen kuin erityishuoltopiiri tekee päätöksen tahdosta riippumattomasta erityishuollosta, tulee siihen täytyä tutkia. Päätöksestä voi valittaa. Tahdosta riippumattoman hoidon jatkaminen selvitetään puolen vuoden välein.

Henkilö voidaan määrätä erityishuollon toimintayksikköön, jos kolme asiaa täyttyy:

1. Henkilö ei kykene tekemään ratkaisuja hoidostaan ja huolenpidostaan, eikä ymmärrä käyttäytymisensä seurauksia.
2. On vaara, että henkilö vaarantaa terveytensä tai turvallisuutensa tai muiden terveyttä tai turvallisuutta.
3. Henkilön hoitoa ja huolenpitoa ei voida järjestää muulla tavoin.

Sosiaali- ja terveysministeriön esite (2017)

ISBN 978-952-00-3798-7 (nid.)

ISBN 978-952-00-3797-0 (PDF)

URN:ISBN:978-952-00-3797-0

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3797-0>

Ulkoasu: Olio design

Kannen kuva: May Magi, Laulujuhlat, Tallinnan Tugikeskus Juks.

Teos osallistui Kehitysvammaliiton Papunetin kuvataidekilpailuun vuonna 2015.

KEHITYSVAMMALAIN MUUTOKSET

Tässä esitteessä kerrotaan muutoksista,
joita on tehty kehitysvammalakiin.

Kehitysvammalain muutokset tulivat
voimaan kesäkuussa 2016.

